

KITEEN ELINKEINOELÄMÄ PÄHKINÄNKUORESSA

Ammatissa toimivan väestön jakauma elinkeinoaloittain 1975–1990

Elinkeino	1975		1980		1990	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Maa- ja metsä- talous	1894	40,9	1615	31,8	1150	24,0
Teollisuus	765	16,5	1060	20,9	1183	24,6
Rakennustoiminta	382	8,3	394	7,7	263	5,5
Kauppa	548	11,8	516	10,2	595	12,4
Liikenne	252	5,5	268	5,3	238	5,0
Palvelukset	691	14,9	1085	21,4	1266	26,3
Tuntematon	96	2,1	140	2,7	106	2,2
Ammatissa toimiva väestö yhteensä	4628	100,0	5078	100,0	4801	100,0
Ammatissa toimiva väestö %		41,4		44,6		42,0

Suurimmat työnantajat Kiteellä 1992

	Työntekijät
Kiteen kaupunki	579
Enso Gutzeit Oy Kiteen saha	152
Karhu-Titan Oy	29
Rakennusliike A. Taskinen Ky	25
Schauman Wood Oy	191
Martela Oy	117
Keski-Karjalan kansanterveystyön kuntainliitto/terveyskeskus, Kitee	160
Pii-Tex Oy	43
Oy Dynoresin Ab	86
Karjalan Murske Oy	50
Puutuote Havukainen Oy	41

Työttömyystilanne

keskiarvo	1985	1988	1989	1990	1991	1992
	%	%	%	%	%	%
Kitee	9,4	8,9	7,2	8,0	10,6	16,9
Pohjois-Karjala	7,4	7,7	6,5	7,4	11,6	17,3
Koko maa	5,5	5,1	4,1	3,4	9,2	14,8

PENTTI MALJOJOKI & HANNU TURUNEN

AIKUISKOULUTUS ELINKEINOTOIMINNAN KEHITTÄMISESSÄ

– Kiteen koulutuskokeilun kokemuksia

Kehittävää työntutkimusta ja yhteisökoulutusta on kokeiltu viime vuosina Suomessa myös elinkeinojen edistämistyön ja yrittäjyyden kehittämiseen. Kiteellä vuosikymmenten vaihteessa toteutetussa koulutus- ja kehittämishankkeessa tähdättiin alunperin näiden molempien koulutusmuotojen kokeilemiseen elinkeinojen edistämiseksi, mutta resurssipuutteiden vuoksi hankkeessa suunnitellusta yhteisökoulutuskokeilusta jouduttiin luopumaan.

Elinkeinojen edistämistyön kehittäminen uudenlaisen rakennemuutoksen olosuhteissa on ollut erityisteemana Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen toteuttamassa ja opetusministeriön pääosin rahoittamassa tutkimus- ja koulutuskokeiluhankkeessa, josta saatiin tuloksiin tämä artikkeli perustuu.

Lähtökohtana täydennys- koulutuksen kritiikki ja uusi rakennemuutos

Vuosina 1988–92 Joensuun yliopistossa toteutetun ”Täydennyskoulutus yhteiskunnan rakennemuutoksessa” -koulutuskokeiluhankkeen taustalla oli ensisijaisesti kehitysalueiden täydennyskoulutustutkimuksen vähyys, täydennyskoulutuksen tarpeenmääritykseen, toteutusmuotoihin ja vaikuttavuuteen kohdistettu kritiikki sekä toisaalta uusimuotoisen rakennemuutoskehityksen ilmentymät ja paineet kehitysalueella (Maljojoki & Sivonen 1988, 1–23).

1980-luvun lopun rakennemuutospaineisiin lähdettiin Kiteen kokeilulla hakemaan sellaisia elinkeinojen edistämiseen tähtääviä koulutuksellisia ratkaisuja, jotka ottaisivat mahdollisimman hyvin huomioon elinkeinotoimintojen ympäristön muutokset ja aikuiskoulutuksen suunnitteluun kohdistetun kritiikin.

Erityisesti korkeakoulujen täydennyskoulutustoimintaan kohdistettu kritiikki, joka oli ajoittain 1980-luvulla kärjekästäkin, on tunnetusti pitänyt sisällään koulutuksen tarpeenarvointiin, suunnitteluun, toteutusmuotoihin ja sisältöön kohdistuvia elementtejä (esim. Virkkunen & Toikka 1982, 79–84).

Kritiikin ydin on sisältänyt arvostelua mm. sellaista kurssitoimintaa kohtaan, jossa koulutustarpeen määrittely on joko oppituoli- tai käy-

täntökeskeistä ja jossa tiedonmuodostus ja oppiminen jäävät satunnaisiksi sekä kurssilaisten että kouluttajien kannalta. Kiteen koulutuskokeilussa tällainen käytäntökeskeisyys, satunnaisuus ja myös koulutusasetelman hierarkkisuus pyrittiin välttämään ensisijaisesti koulutusmuotojen valinnalla.

Koska niin kehittävässä työntutkimuksessa kuin useissa yhteisökoulutusmalleissakin pyritään sellaiseen osallistavan tutkimuksen ja koulutuksen asetelmaan, joka voi tarjota perinteistä poikkeavia ratkaisuja koulutustarpeen määrittelyyn ja koulutuksen sisällön ja muodon ongelmiin, valittiin juuri nämä aikuiskoulutusmuodot tutkittaviksi ja mahdollisesti kokeiltaviksi hankkeessa. Siten kokeiluhankkeen laajempaan koulutustutkimukselliseen pyrkimykseenä olikin selvittää, miten kehittävä työntutkimuksen lähestymistapa ja erilaiset yhteisökoulutusmallit voivat tarjota vaihtoehtoja tavanomaiselle kurssimuotoiselle täydennyskoulutukselle erityisesti elinkeinojen edistämisperspektiivistä uudessa rakennemuutostilanteessa.

Uusi rakennemuutos määritettiin hankkeessa puolestaan sellaiseksi syvälliseksi yhteiskunnan muutokseksi, jonka ydin muodostuu uuden informaatiotekniikan käyttöönotosta kiristyvän kansainvälisen kilpailun ja yhdentymisen leimaamassa taloudellisessa tilanteessa (esim. Kortteinen 1987).

Muutos ilmeni niin työyhteisöjen sisällä kuin eri elinkeinojenkin välillä.

Uusi informaatioteknologia näytti automaatioinnin ja informatioidinnin ulottuvuuksineen tarjoavan lukuisten uhkien lisäksi myös jopa perustavanlaatuisesti uudenlaisia vaihtoehtoja erilaisten organisaatioiden ja alueellisten yhteisöjen tulevaisuudelle myös kehitysalueilla (Zuboff 1990, 28-29).

Kitee-hankkeen tutkija-kouluttajaosapuolen ensimmäinen johtopäätös täydennyskoulutuksen kriittikistä ja meneillään olleesta rakennemuutoskehityksestä olikin, että uudessa tilanteessa vaaditaan uudenlaista otetta elinkeinopoliittiseen työhön ja sitä koskevaan aikuiskoulutukseen.

Uutta otetta työn kohteeseen arvioitiin tarvittavan niin täydennyskouluttajilta, elinkeinotoiminnan edistäjiltä ja päättäjiltä kunnissa, kuten myös yrittäjiltä, mikäli työltä toivottiin parempia tuloksia. Perinteinen elinkeinotoiminnan edistämistyö teollisuuden sijaintitekiäajattelun pohjalta ja koulutus siihen ei sellaisenaan enää näyttänyt riittävän, vaan osallistavan tutkimuksen ja koulutuksen avulla tuli uuden rakennemuutoksen oloissa omaksua uudenlaisia elinkeinojen edistämistyön kohteita ja ajattelu- ja toimintamalleja muutospaineisiin vastaamiseksi.

Kiteellä muutospaineita lisäsi suhteellisen pitkäksi muodostunut "pysähtymiskausi" elinkeinojen kehityksessä.

Kehittävän työntutkimuksen kokeilu

Kunnan elinkeinopoliittinen työprosessi näytti jo ennen kokeilua erittäin monimutkaiselta tutkimus-, koulutus- ja kehittämiskohteelta. Kehittävän työntutkimuksen analyysoivalla otteella ja siihen liitettävällä työyhteisön koulutuksella ajateltiin elinkeinopoliittinen työprosessi kuitenkin saatavan käsitteelliseen hallintaan, ja mahdollisesti sen kautta myös muovattavaksi ja kehitettäväksi. Siksi ennen varsinaista kokeilua huomiota kiinnitettiin runsaasti elinkeinopoliittisen kuntatyön teoreettiseen jäsentämiseen ja teoriahistorian hahmottamiseen kyseisestä työstä (Turunen ym. 1990). Siihen osallistuivat myös kohdeyhteisön edustajat, erityisesti kunnanviraston johtoryhmäläiset.

Kitee-hankkeen edetessä tuli selväksi, että tutkija-kouluttaja-osapuolen alkuperäinen käsitys kunnan kaikkien toimintasektoreiden mahdollisuuksista ja tärkeydestä elinkeinojen edistämistyössä (mm. Sivonen 1988) oli kestävä ja että kehittämiskokeiluja eri sektoreille voitiin hahmotella tällaisen laajan, systemisen elinkeinopoliittisen työnkäsityksen pohjalta.

Itse laajan, kokonaisvaltaisen elinkeinopoliittisen toimintamallin hahmottamiseen ja opiskeluun käytettiin hankkeessa paljon aikaa, ja kyse oli tällöin nimenomaan myös yhteistoiminnallisesta työn tutkimuksesta niin kohde- ja teoria-

Täydennyskoulutus yhteiskunnan rakennemuutoksessa - hankkeen vaiheet

Esitutkimus

- v. 1988 jälkipuoliskolla

Kehittävän työntutkimuksen alkuvaiheet

Yhteistyösuhteen solmiminen Ilmiongelmien kartoittaminen	- v. 1989 alkupuolella
Menetelmäkoulutus yhdessä Lapin korkeakoulun kanssa	- v. 1989 keväästä vuoden 1989 loppuun
Työtoiminnan analyysit	- vuodet 1989-1990
Verkostoteorian ja uudelleen- rakenteistumisen koulutus	- vuoden 1989 lopulla
Hankkeen laaja esittely ja käsittely kunnanvirastossa	- vuoden 1990 alussa
Kohde- ja teorianhistoriallisten tulosten valmistuminen	- vuoden 1990 lopussa

Yhteisökoulutus

Yhteisökoulutuksen teorialtutkimus ja Juurikan kylän koulutustarveselvitys	- vuoden 1990 alkupuolis- kolta vuoden loppuun
---	---

Kehittävän työntutkimuksen loppuvaiheet

Hypoteesi lähikehityksen vyöhykkeestä ja kehittävien tehtävien muotoilu ja kokeilu	- vuoden 1990 alkupuolelta alkaen
Kehittävien tehtävien uudelleensuuntaaminen	- vuoden 1990 lopulta alkaen
Kehittämisosotteiden juurruttaminen, syklin ja oppimis- prosessin arviointi, loppuraportti ja tiedottaminen	- vuoden 1991 alusta vuoden 1992 alkuun

historiallisesti, aktuaaliempiiraisesti kuin ajatus-
kokeidenkin avulla. Tutkiminen oli siis koulu-
tuksen päämuoto Kitee-hankkeessa.

Vaikka kehittävän työntutkimuksen kokeilun
keskeisin koulutuskohde - nk. pilottiryhmä -
muodostui Kiteen kokeilussa kunnanviraston
johtoryhmästä, varsinaisena tutkimus- ja kehit-
tämiskohteena oli kunnan koko elinkeinopoliit-
tinen toimintajärjestelmä ja elinkeinojen edistä-
mistyöprosessi. Sen vuoksi kehittämishankkeen

analyysiosuuteen ja kokeiluihin kytkettiin mu-
kaan myös varsinaista elinkeinotoimen henkilö-
kuntaa, eri osastojen keskijohtoa ja keskeisim-
piä luottamushenkilöorganisaation edustajia.

Muutosvastarinnan ilmentymät eivät olleet
mitenkään harvinaisia tässä kytkemisvaiheessa,
vaikka kunnanviraston laajassa virastopalaveri-
sa vuoden 1990 alussa kehittämishankkeesta
toivottiin yleisesti mahdollisimman laajaa ja sy-
vällekäypää koulutus- ja kokeiluprosessia.

Puhoksen teollisuusalue Kiteellä: vas. Enso Gutzeitin saha, oik. Schauman Wood OY:n lastulevytehdas ja Dynoresin OY:n liimatehdas. Kiteen syväsatama jää teollisuuslaitosten väliin.

Vanhan elinkeinopoliittisen ajattelun piirteitä Kiteellä

Kiteellä tehdyn elinkeinopoliittisen työn akuaaliempiirinen tutkiminen paljasti, että kunnassa tehdyllä edistämistyöllä oli suhteellisen heikko kohdetuntuma. Se oli pitkälti reviiirisidonnaista, ja välineiltään ja työnjaoltaan puutteellista. Kohdetuntuman puutteellisuus näkyi mm. teollisuuselinkeinoon ”ylipainottumisena” ja uusille elinkeinoille soveltuvien edistämisläineiden kehittymättömytenä.

Myös projektityöskentely oli saanut vain suhteellisen vähän suosiota elinkeinopoliittisena työskentelymallina, eikä kuntien yhteistyön ja lähialueyhteistyön mahdollisuuksia oltu paljontaan pohdittu elinkeinojen edistämisen kannalta.

1960-luvulla alkanut riipeä elinkeinotoiminnan - erityisesti puunjalostus- ja metalliteollisuuden - kehitys kunnassa olikin pysähtynyt 1980-luvulle tultaessa, vaikka Kiteen palveluvarustusta koetettiinkin kohentaa jatkuvasti.

Kiteen elinkeinopoliittisen työn kaudet ja kohteet ennen kehittämiskokeilua

1950-luku: Työn alku: asutus- ja raivaustoiminta, maatalouden tukeminen, elinkeinojen monipuolistamismallien omaksuminen

1960-luku: Teollistumisen alkaminen: yrityspaikkapoliittiset välineet, informaatio- ja selvitystoiminta, kehitysaluepoliittisten tukien markkinointi, teollisuustyövoiman kouluttaminen

1970-luku: Ripeä teollistuminen: aktiivinen kuntamarkkinointi ja elinkeinotutkimukset, teollisuushoukuttelu ”suoran toiminnan” keinoin, teollisuuden ja maatalouden ohella kohteeksi myös matkailu ja palvelut, erityisesti päivähoitopaikat

1980-luku: Pysähtyminen: palveluvarustuksen kehittäminen ja infrastruktuurin parantaminen, yrittäjäkoulutuksen ja konsultoinnin tukeminen, kylätoiminta

Uusia välineitä työtoiminnan kehittämiseksi

Elinkeinopoliittisen työn analyysin jälkeen määritettiin kokeilussa lähikehityksen vyöhyke ja muotoiltiin uusia välineitä työtoiminnan kehittämiseksi.

Uusien välineiden perustaksi oli täsmennetty kunnan toiminta-ajatusta erityiseksi Kiteen kuntaideaksi. Täsmennetyn toiminta-ajatuksen toteutuksessa kyse oli ensisijassa uusista, elinkeinopoliittisen työn näkökulmasta hahmotetuista ajattelu- ja toimintamalleista, joita ryhdyttiin kokeilemaan työhön ensin ajatuskokeiden ja sitten konkreettisten operaatioiden tasolla. Uudet välineet otettiin käyttöön vastauksina toimintajärjestelmän kehitysristiriidoille, joiksi oli määritetty ennen muuta muuttuneen työn kohteen ja perinteisten elinkeinojen edistämistävälineiden ristiriidat. Näiden lisäksi otettiin huomioon mm. elinkeinopoliittisen toimintajärjestelmän valtuus- ja työnjakoristiriidat sekä kuntayhteisön viranhaltija- ja luottamushenkilöosapuolten väliset jännitteet keskeisinä elinkeinojen edistämistyön kehitysristiriitoina. (Turunen & Maljoki 1991, 40–49.)

Uudet kokeiluvälineet koostuivat Kiteellä ensinnäkin kunnan ja elinkeinoelämän uusista yhteydenpito- ja yhteistoiminta-elimistä, joita olivat ”Koulutus- ja teollisuusammattit”-työryhmä, kunnan järjestämät yrittäjä- ja tuottajaillat sekä ammattijärjestötapaamiset. Näiden avulla pyrittiin entistä parempaan elinkeinopoliittisen työn kohdetuntumaan eli kunnan elinkeinopoliittisen työn kohteen ongelmien ja kehittämissideiden selvittämiseen. Toiseksi tehtiin kunnan sidostahojen intressianalyseja elinkeinopoliittisesta näkökulmasta ja kehiteltiin ja rakennettiin sellaista verkostoa, joka parhaiten voisi tukea kunnan elinkeinopoliittisten tavoitteiden saavuttamista.

Eri sidostahoilta koottiin kokeilun aikana myös ideoita kunnan sijaintipaikkamarkkinoinnin ja muun elinkeinopoliittikan tehostamiseen. Parhaimpia ideoita päästiin myös toteuttamaan hankkeen aikana erityisesti kesällä 1991 ja Kiteen kaupungiksi tulon yhteydessä saman vuoden loppupuolella.

Uutena elinkeinopoliittisena ajattelu- ja toimintamallina Kiteellä otettiin käyttöön myös koulutoimen, sosiaalitoimen ja teknisen osaston toteuttaman tietoyhteyksien rakentamisen systemaattinen kytkeminen kunnan elinkeinopoliittikan tytimeen.

Koulutoimessa kokeilun keskeisimmäksi tavoitteeksi määritettiin paikkakunnan teollisuuden tarjoamien työmahdollisuuksien esittely koululaisille ja heidän vanhemmilleen. Se perustui 1980-luvun lopun yleiseen huoleen teollisuuden tulevaisuudessa tarvitseman työvoiman riittävydestä. Kyse oli siis yhden sijaintitekijän, teollisuuden työvoiman, sopeuttamisesta sen mahdolliseen tulevaan kysyntään. Teollisuutta ja sen potentiaalista paikallista tulevaisuuden työvoimaa yritettiin lähentää mm. avoimien ovien tilaisuuksilla tuotantolaitoksissa ja paikallisten teollisuusyritysten edustajien esitelmillä koulujen vanhempainilloissa (Turunen & Maljoki 1991, 74).

Kunnan atk-tietoyhteyksiä ja tietokantoja ryhdyttiin kokeilussa kehittämään painotetusti elinkeinotoiminnan edistämisen lähtökohdista. Se merkitsi muun muassa kiteeläisten yritysten kuntaan suuntautuvien tietotarpeiden kartoittamista ja atk-yhteyden rakentamista maarekisteriin.

Myös kunnan sisäistä sähköpostiverkostoa ryhdyttiin kehittämään johtoryhmän ja muun henkilökunnan työvälineeksi.

Kiteen kunnan sosiaalitoimessa tehtiin puolestaan kehittämishanketta varten sellainen asiakasrakennekartoitus, johon sisällytettiin elinkeinojen kehittämiseen liittyviä kysymyksenasetteluja. Sen pohjalta ei kuitenkaan vielä hankkeen toiminta-aikana ehditty varsinaisiin koulutoimenpiteisiin Kiteellä (Turunen & Maljoki 1991, 62–72.)

Uusi ajattelu kiteytettynä

Kehittävän työntutkimuksen kokeilun aikana kehitelty ja osittain käyttöönotettu uusi elinkeinopoliittinen työote tähtäsi ennen muuta siihen, että työn kohdetuntuma paranisi ja otet-

taisiin käyttöön uuden rakennemuutoksen vaatimia välineitä ja että koko työprosessi nähtäisiin systeeminä, kehitettävissä olevana toimintajärjestelmänä. Osastojen välistä lokeroitumista ja reviiirirajoja koetettiin murtaa erityisen työnlainausjärjestelmän avulla.

Muuttuiko työ – kehittyikö elinkeinoelämä?

Kiteellä läpiviedyn kehittävän työntutkimuksen kokeilun perusteella uusien käsitteiden ja ajattelumallien muotoilu, kokeilu ja juurruttaminen työhön monimutkaisessa kunnallisessa toimintajärjestelmässä ei ole helppoa. Viranhaltijoiden mahdollisuuksien ja halujen lisäksi tutkija-kouluttajaosapuolen tuli kaikessa ottaa huomioon luottamushenkilöosapuolen suostuvuus. Johtoryhmäläisten tuli puolestaan jatkuvasti arvioida kokeilumahdollisuuksia ja kannustaa alaisiaan yhteistyöhön kehittämiskokeiluissa.

Kuntatoimintajärjestelmän säännöt eri sektoreilla olivat kokeilun kannalta eri tavalla sitovat ja siten kehittämisen reunaehdot eri sektoreilla erilaiset. Kuitenkin varaa, mahdollisuuksia ja ha lukkuuttakin kehittää kuntatyötä elinkeinopoliittisesta näkökulmasta löytyi Kiteen jokaiselta toimintasektorilta.

Koska Kiteen koulutuskokeilun päätarkoituksena oli läpimurto ”työn seuraavaan kehitysvaiheeseen” ja uudenlaisten työkäytäntöjen juurruttaminen työpaikalle (vrt. Kauppi 1989, 122), heti hankkeen päätyttyä ei ole mahdollista arvioida varsinaisia pidemmän aikavälin tuloksia kehittämishankkeesta. Kehittävän työntutkimuksen ydinryhmän virkamiesjäsenten haastattelukommenteista kesällä 1991 voitiin kuitenkin päätellä, että esimerkiksi työryhmätyö kunnan koulu- ja elinkeinotoimen, teollisuuden, työvoimaviranomaisten ja paikallislehden edustajien kesken juurrutti uudenlaista yhteistyötettä niin kunnan sisälle kuin kunnan ja sen elinkeinopoliittisten sidostahojen välille.

Sidostaho- ja intressianalyysit olivat mahdollistaneet myös verkostomaisen ja systemisen elinkeinopoliittisen työotteen kunnassa, ja siihen yritettiin selvästi siirtyä hankkeen päättyessä.

Koulutoimen ja kunnan elinkeinotoimen yhteistyö tiivistyi selvästi kokeilun aikana, ja yhteistyön tuloksena hahmotettiin uusia, informatiivisempia mahdollistamia ”sijaintiteknologioita”. Myös esimerkiksi atk-laite- ja ohjelmistohankinnoissa oli otettu keskeiseksi kriteeriksi seutukunnallinen yhteensopivuus, olihan naapurikunnat arvioitu tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi elinkeinopoliitikassa. Sosiaalitoimen asiakasrakenneselvitys oli puolestaan kokeilussa esimerkki siitä, miten työn kohdetta voidaan ja tulisi tutkia ja eritellä kullakin kunnan toimintasektorilla – myös elinkeinopoliittisesta näkökulmasta.

Voidaan siis väittää, että Kiteen koulutus- ja kehittämiskokeilun aikana omaksuttiin elinkeinopoliittisiksi työvälineiksi uusia ajattelu- ja toimintamalleja kehittävän työntutkimuksen koulutuksen kautta. Näistä vähäisin ei liene aiemmin lueteltujen lisäksi ympäristötoimintojen verkostoon sijoitettu toimintajärjestelmän rakennemalli (esim. Engeström 1985), jonka avulla voitiin oppia hahmottamaan kunkinhetkistä työn kehitystilannetta ja sen vaatimia ja mahdollistamia muutoksia.

Vain tulevaisuus voi kuitenkin näyttää, miten uudet tai ainakin parannetut elinkeinojen edistämistyön kunnalliset välineet lopulta toimivat Kiteen ja sen toimintaympäristön vuorovaikutuksessa. Elinkeinopoliittisen työotteen tiukentamisesta ja uusista välineistä ei ole näyttänyt ainakaan vielä olleen sanottavammin apua esimerkiksi laman torjumisessa, sillä kiteeläinen elinkeinoelämä näyttää kokevan talouslaman kirot jokseenkin samoin kuin muutkin paikkakunnat.

Yhteisökoulutuksen mahdollisuus

Vaikka ”Täydennyskoulutus yhteiskunnan rakennemuutoksessa”-hankkeessa ei päästyäkään vastaavanlaiseen yhteisökoulutuksen kokeiluun kuin kehittävän työntutkimuksen mallilla, suunniteltiin yhteisökoulutusta alustavasti kiteeläiselle Juurikan kylälle hankkeessa vuonna 1990 tehdyn kyselyn perustalla. Kyselyssä selvitettiin kylän asukkaiden nykyisiä elinkeinoja, koettuja koulutustarpeita ja elinkeinoihin liittyviä tule-

vaisuuden suunnitelmia ja toiveita. Kyseessä oli ikäänkuin tuntosarviin suuntaaminen kohde-
kylään aikuiskoulutuskokeilun aloittamiseksi.

Kyselyssä esille tulleita koettuja koulutustarpeita oli eniten maatalouden sivuelinkeinojen kehittämiseksi ja puun jatkojalostukseen liittyvissä elinkeinoissa. Euroopan yhdentymiskehitykseen liittyvät uhat yhdessä uudenlaisen rakennemuutoskehityksen paineiden kanssa tulivat myös vastauksissa selvästi esille.

Tulosten mukaan suurin osa kyläläisistä olisi ollut halukkaita osallistumaan koulutuskokeiluun, ja osalla oli jo valmiina ideoita uudenlaisen yritystoiminnan aloittamiseksi tai uuden tuotantosuunnan kehittämiseksi. Yrittäjäkoulutusta kokeilun yhteydessä toivottiin varsinkin talous- ja markkinointiosaamisen alueilta uudenlaisen yrittäjyyden kehittämiseksi Euroopan muuttuessa.

Yhteistyö korkeakoulun täydennyskoulutuskeskuksen tutkija-kouluttajaosapuolen kanssa ja sen ohjaama yhteisökoulutus näyttäisi siis Kiiteen Juurikan tulosten perusteella varsin halutulta rakennemuutospaineiden alaisessa kyläyhteisössä. Mahdollista olisi tarttua koulutuksella suoraan jo valmiisiin elinkeinojen kehittämisideoihin, mikäli niistä olisi odotettavissa hyötyä laajemmaltikin kyläyhteisössä. Tärkeää olisi kuitenkin kehittää jonkinlainen "ratkaisuosasto" tällaisen "nopean" koulutuksen rinnalle aloitteiden eteenpäinviemiseksi, kylän etujen ajamiseksi ja jatkuvuuden turvaamiseksi kehittämistyölle. Järkevältä näyttäisi myös kunnan

elinkeinopoliittisen tuen ja avun hankinta yhteisökoulutukselle heti alusta alkaen.

KEHITTÄVÄ TYÖNTUTKIMUS JA YHTEISÖKOULUTUS:

Vertailevia arvioita ja johtopäätöksiä

Kehittävä työntutkimus aikuiskoulutusmuotona ja erilaiset yhteisökoulutusmallit (esim. Martin 1987, 17-29) näyttävät poikkeavan toisistaan monessakin suhteessa. Vaikka kummasakin koulutusmuodossa keskeistä on jonkinasteiseen käytännön kehittämiseen suuntautunut aikuiskoulutusnäkökulma, osallistavaan koulutusasetelmaan pyrkiminen ja vaikka koulutustarpeen arvioinnit määrittyvät kummassakin muuten kuin yksilöiden spontaanisti kokemista koulutustarpeista lähtien, ovat koulutusmuotojen erot useimmista tarkastelukulmista huomattavat. Peruserona voidaan pitää koulutuksen "kohteen" huomattavan erilaista määrittymistä.

Kehittävän työntutkimuksen lähestymistavassa analyysit ja kehittämiskokeilut sidotaan toimintajärjestelmään, ja kohteeksi määrittyvät sen osatekijät. Tavoitteena on kehittyneempi työtoiminta kohdetyöyhteisössä. Yhteisökoulutuksessa koulutus ankkuroituu tietyn maantieteellisen alueen väestöön, yhdyskuntaan. Elinkeinotoiminnan edistämisen lähtökohdista keskeistä yhteisökoulutuksessa on tällöin uuden elinkeinotoiminnan synnyttäminen esimerkiksi

Kehittävä työntutkimus ja yhteisökoulutus elinkeinonäkökulmasta

	Kehittävä työntutkimus	Yhteisökoulutus
Sovelluskohteet	Elinkeinojen edistämistyöprosessit, yritykset ja niiden osat	Yhdyskunnat, esim. kyläyhteisöt ja kaupunginosat
Koulutusmenetelmät	Geneettinen analyysi, kehittävät kokeet, arviointi ja juurruttaminen	Yhteistoiminnalliset koulutusmenetelmät, ideointi ja kokeileminen

tutkivien opiskeluryhmien ja projektityöskentelyn avulla ja ratkaisuorganisaation tuella. Motivoituneimpia yhteisökoulutukseen osallistujat ovat yleensä olleet tuotannollisesti taantuvilla paikkakunnilla ja uhanalaisissa kyläyhteisöissä (Banks 1990, 226–227).

Kehittävässä työntutkimuksessa ja yhteisökoulutuksessa ei kummassakaan ole kuitenkaan mitään sisäänrakennettuja takeita kehittämisratkaisujen toimivuudesta, vaan ratkaisujen elinkeinopoliittisen toimivuuden ja vaikuttavuuden testaaminen jää kokeilemisen varaan. Yhteisökoulutuksen avulla aikaansaadut uudet elinkeinotoiminnot voidaan sinänsä nähdä kokeilemiseksi, missä toiminta-ajatusten, tuotteiden tai palveluiden ja yritysten elinkaaret lopulta kuvaavat kokeilujen ja koulutuksen onnistuneisuutta. Kehittävässä työntutkimuksessa täytyy lähikehityksen vyöhykkeelle edetessä rakentaa samalla välittömiä ja välillisiä palautekanavia kehittämistoimia koskevien kokeilutietojen saa-

miseksi. Se ei Kiteen kokeilukokemusten perusteella ole mitenkään yksinkertaista, mutta kylläkin välttämätöntä kokeilutehtävien muuntaamiseksi tai uudelleensuuntaamiseksi.

Toimintajärjestelmiä erittelevä ja uusia kehittämismahdollisuuksia visioiva kehittävä työntutkimus näyttäisi soveltuvan jo olemassa olevien yrittäjä- ja työtoimintojen ja elinkeinotoimintaa tukevien työprosessien koulutukselliseen kehittämiseen. Yhteisökoulutuksen avulla voidaan pyrkiä uudenlaisten elinkeinotoiminnan aloitteiden esiinsaantiin ja toteutukseen tietyllä alueella. Tehokkainta koulutus on kummassakin koulutusmuodossa silloin, kun se rakentuu selkeästi ja mahdollisen tasaveroisesti osallistavan asetelman perustalle. Tällöin tietoa tuotetaan ja välitetään suoraan niihin tarpeisiin, jotka ovat aktualisoituneet koulutuksellisen kehittämisprosessin alettua. Kitee-hankkeen kokemusten mukaan myös näiden tarpeiden muutos olisi otettava huomioon jatkuvasti koulutusprosessin ja kehittämisyklin aikana.

LÄHTEET

Banks, S. 1990. Adult Education and Rural Community Development. Adults Learning. Vol. 1, number 8, 226–229.

Engeström, Y. 1985. Kehittävän työntutkimuksen peruskäsitteitä. Aikuiskasvatus 4/1985, 156–164.

Kauppi, A. 1989. Aikuis-koulutuksen suunnittelun kehityslinjoja. Valtion painatuskeskus. Helsinki.

Kortteinen, M. 1987. Hallittu rakennemuutos? Hanki ja jää. Helsinki.

Maljojoki, P. & Sivonen, S. 1988. Täydennyskoulutus yhteiskunnan rakennemuutoksessa. Esitutkimusraportti. Joensuu.

Martin, J. 1987. Towards a Theoretical Analysis. Teoksessa Allen, G.; Bastiani, J.: Martin, J. & Richards, K. (eds.): Community Education. An Agenda for Educational Reform. Milton Keynes. Philadelphia.

Sivonen, S. 1988. Tiivistelmä tutkimusprojektista ”Täydennyskoulutus yhteiskunnallisessa rakennemuutoksessa”. Teoksessa Kokko, I. (toim.): Työelämän ja koulutuksen suhteiden tutkimuksesta – projektikuvauksia, 55–64. OPM:n suunnittelusihteeristön keskustelumuistoita 3/1988. Helsinki.

Turunen, H.; Maljojoki, P. & Neuvonen, L. 1990. Kunnallinen elinkeinopoliittikka työtoimintana. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A/3. Joensuu.

Turunen, H. & Maljojoki, P. 1991. Elinkeinopoliittisen kuntatyon kehittämismahdollisuudet. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A/4. Joensuu.

Virkkunen, J. & Toikka, K. 1982. Tieteellisen täydennyskoulutuksen suunnittelusta. Aikuiskasvatus. Vol. 2, n:o 3, 79–84.

Zuboff, S. 1990. Viisaan koneen aikakausi. Uusi tietotekniikka ja yritystoiminta. Otava. Helsinki.